

Наталія Шульська

КОЛОРИТ МОВОТВОРЧОСТІ ПОЛІЩУКІВ У ПРІЗВИСЬКАХ – ХАРАКТЕРИСТИКАХ ЗОВНІШНОСТІ ЛЮДЕЙ

У статті проаналізовано прізвиська Західного Полісся, умотивовані зовнішніми особливостями носіїв, зокрема охарактеризовано неофіційні антропоніми за специфікою структури тіла людини. Установлено, що такі найменування виявляють опозиції «високий(а)–низький(а)», «повний(а)–худий(а)». Мотиваційні ряди цих назв формує різнобічна лексична база: синонімічні одиниці, діалектизми, жаргонізми й сленгізми, метафоричні номени, оказіональні слова.

Ключові слова: прізвисько, зовнішність людини, Західне Полісся, мотиваційний ряд.

Шульская Н. Колорит языкотворчества полищук в прозвищах – характеристиках внешности людей. В статье проанализированы прозвища Западного Полесья, мотивированные внешними особенностями носителей, в частности охарактеризованы неофициальные антропонимы по специфике структуры тела человека. Установлено, что такие наименования проявляют оппозиции «высокий (ая)–низкий (ая)», «полный (ая)–худой (ая)». Мотивационные ряды этих названий формирует разносторонняя лексическая база: синонимические единицы, диалектизмы, жаргонизмы и сленгизмы, метафорические номены, окказиональные слова.

Ключевые слова: прозвище, внешность человека, Западное Полесья, мотивационный ряд.

Shulska N. Coloryt Languagepoetry of Inhabitants of Western Polissya in Nickname-Performance Appearance People. The article analyzes the nickname of inhabitants of Western Polissya, motivated by external characteristics of people, including informal anthroponoms characterized by the specific structure of the human body. Established that these names show opposition to «high(a) – low(a)» «full(a) – skinny(a)». Motivational ranks these names creates versatile lexical database: synonyms units, dialect, jargon and slang and metaphorical nominae occasional words.

Key words: nickname, appearance people, Western Polissya, motivational rank.

Постановка наукової проблеми та її значення. Біологічна природа людини, її фізіологічні особливості часто відображені в антропонімах, особливо в прізвиськах. Вуличні найменування, умотивовані зовнішністю носія (*nomina attributiva*), – найбагатший клас індивідуальних особових назв. Як зауважує П. П. Чучка, «оригінальність

таких прізвиськ виражена в тому, що у найменованого підмічають характерну рису, якою він істотно виділяється на фоні інших членів колективу» [6, 502]. Номінативним мотивом здебільшого стає релевантна ознака носія. Якщо людина має зовнішню ваду або ж своєю тілобудовою, стилем одягу й т. ін. відрізняється від інших членів колективу, вона, відповідно, отримує прізвисько, яке допомагає виділити її в цьому колективі [2, 358].

Зауважено, що неофіційні антропоніми за зовнішністю – найбільш експресивні та характеристичні, що зумовлено специфікою цього розряду одиниць називання. В. М. Ястребов уважав прізвиська, що характеризують людину за її зовнішнім виглядом та фізичними ознаками, найбільш цікавими: «Ця сторінка найдоступніша для спостережень і мимоволі впадає в очі. Деколи вистачить одного влучного слова, щоб змалювати портрет людини» [7, 9].

У народно-побутових особових назвах нерідко відображені особливості структури тіла людини: зріст, повнота, худорлявість. Серед прізвиськ найповніше зреалізовані опозиції «високий(а)–низький(а)», «худий(а)–повний(а)». Вуличні назви, що характеризують зріст чи повноту (худорлявість) людини, – найчастотніші серед антропонімів за зовнішнім виглядом денотатів. Така тенденція зумовлена тим, що зріст людини, окреслення її статури найперше помітні для стороннього ока.

Аналіз досліджень цієї проблеми. Переважно всі науковці, студіюючи прізвиська з різних регіонів України, акцентували увагу найперше на антропонімах за зовнішніми особливостями людей, яких виявлялося найбільше серед зібраного фактажу. Цим неофіційним антропонімам присвячено окремі наукові розвідки З. П. Нікуліної [5], О. В. Антонюк [1], О. С. Вербовецької [2], Г. Д. Ліщинської [3], М. Я. Наливайко [4].

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Вулична мовотворчість поліщуків надзвичайно оригінальна в контексті прізвиськової номінації за зовнішнім виглядом денотата, адже лексичну базу цих одиниць складають архаїзми, діалектизми, жаргонізми, оказіональні слова, різноманітні словесні каламбури. На особливість таких прізвиськ указує і їх чисельність: серед зафіксованих неофіційних антропонімів (понад 19 000 одиниць) найменування, що характеризують зовнішність носіїв, складають 22 %. До цієї мотиваційної групи відносимо прізвиська за загальним

зовнішнім виглядом носія (врода, одяг, охайність), особливістю структури тіла в цілому (зріст, вага), специфікою окремих частин тіла (голова, лоб, вуха, ніс, ноги тощо), вадами (глухий, сліпий тощо), ходьбою (кульгання, шкутильгання, чалапання), пігментацією шкіри.

У статті проаналізовано лише мотиваційну підгрупу прізвиськ, умотивованих особливістю структури тіла (970 назв). На Західному Поліссі для творення таких назв використано лексеми-мотиватори, які перебувають в опозиціях «високий(а)–низький(а)», «довгий(а)–короткий(а)», «великий(а)– малий(а)». Засвідчені антропоніми продемонстровані бінаріями: «високий(а)» і «низький(а)», а також їх синонімічними одиницями. Прізвиська диференційовано за такими мотиваційними рядами:

I. Високий || Висока (207 назв). Мотиваційну ознаку ‘високий || висока’ виявляють ад’єктиви *Високий, Великий, Довгий, Длинний*. Установлено, що в 138 н. пп. побутує прізвисько *Довгий* із фонетичними варіантами *Довги || Довгий*. Уживаний і жіночий антропонім *Довга* (Ветли Лбш, Воєгоща К-К, Мельники, Пульмо Шц, Сильне Квр). Серед заріченських прізвиськ на Рівненщині засвідчено антропонім *Длинний* [Лук’янчук, с. 73].

За лексемами-мотиваторами прізвиськові номени кваліфіковано на спільнокореневі найменування й метафоричні номінації: напр. *високий*: *Висоцька* (Городище Квр), *Вішка* (Ворончин Рж) і *Антена*, *Дібля* (Острожець Мл), *Баскетболіст* (Доросині Рж), *Батон* (Ворончин Рж), *Дішель* (Домашів Квр), *Дугай* (Шклинь Гр), *Діндя* (Тур Рт), *Жирафа* (Лудин В-В), *Крówka* (Четвертня Мн), *Лоза* (Бережці Лбм), *Мітла* (Цумань Квр), *Мотуз* (Жовтневе В-В), *Тічка* (Бихів Лбш). Зафіксовано також прізвиська: *Весло* < можливо, *веслюга* ‘людина високого зросту’ [Грінченко I, с. 142], або від апелятива *весло* з метафоричним значенням; *Дічка* (Домашів Квр, Собіщиці Вл) < *дічка* ‘дика яблуня’ [Аркушин I, с. 134]; *Ціба*, *Цібаль* (Жиричі Рт), *Цібак* (Домашів Квр), *Цібах* (Холоневичі Квр) < *циба* ‘довга нога’, *цибань*, *цибатий* ‘довгоногий’ [Грінченко IV, с. 428], діал. *цибатий* ‘такий, що має тонкі довгі ноги’ [Аркушин II, с. 239], пор. і діал. *цибах* ‘висадок цибулі’ [Аркушин II, с. 239], тому можлива вторинна номінація; *Тічка* (Бихів Лбш) < *тічка* ‘довга палиця’ [Аркушин II, с. 198].

На означення дуже високих людей на Західному Поліссі виявлено прізвиська *Безрозмірний* [СППУ I, с. 91], *Пувтурак* (Кримне Ст, Олеськ Лбм), *Хмарочос* (Залухів Рт). Побутують колоритні двокомпонентні структури: *Дощка Сороковка* (Луків Тр), *Довга Ногá*, *Два*

Сóрок, Двісті Два́дцять [СППУ I, с. 297, 328], *Га́ля Две́рі* (Ветли Лбш), *Кінг Кóнг* (Лудин В-В).

Серед лексем – твірних основ неофіційних антропонімів, що ідентифікують високих і сильних носіїв, уживаний субстантив *дуб* із різними конотативними виявами: *Дуб* (Собіщиці Вл, Цумань Квр), *Дубар* (Берестяни Квр, Світязь Шц), *Дубіняка*, *Дубіице* [СППУ I, с. 340], *Дубо́к* (Видраниця Рт), *Дубик* (Четвертня Мн). Відома символіка лексеми *дуб* в уявленні українців, де «дерево порівнювали з людиною: міцний, як дуб; дуб, мов богатир, стоїть, не ворухнеться; дуб також символізує парубка, козака» [Жайворонок, с. 203].

Деякі з аналізованих прізвиськ, крім основної мотиваційної ознаки, мають ще й додаткову характеристику ‘худий’, що вказує на подвійну номінацію. Серед іменувань, організованих за моделлю «високий(а) + худий(а)», побутують метафоричні антропоніми: *Гак* (Колки Мн), *Коцюба́* (Липно Квр), *Нітка* (Мельники Шц), *Ракета* (Бужанка Ів), *Тополька* (Гайове Квр), *Труба́* (Кримне Ст), *Удочка* (Любохيني Ст), *Ціркуль* (Залаззя Лбш).

II. Низький || Низька (285 антропонімів). Значення ‘низька людина’ у західнополіських прізвиськах виявлене ад’ективами *Малій(а)*, *Дрібний(а)*, *Короткий(а)*, *Кучий(а)*, які в складі антропонімів мають розгалужену фонетико-словотвірну структуру. За лексемами-мотиваторами виділено спільнокореневі деривати з основою *Мал-*, яка в прізвиськах зреалізована широко: *Малала́й*, *Ма́лах*, *Ма́лець*, *Ма́лка*, *Ма́лок*, *Малу́ха*, *Малю́га*, *Малю́ній*, *Малю́ха*, *Малю́шка*, *Маль* [СППУ II, с. 196], *Маленьо* (Забужжя Лбм), *Маліш* (Любохيني Ст), *Малій* (Берестяни Квр), *Ма́лко* (Омельне Квр), *Малю́к* (Велимче Рт, Звірів Квр, Смідин Ст), *Малю́тик* (Видраниця Рт), *Малю́тка* (Майдан-Липненський Мн, Хотешів К-К), *Ма́лько* (Ветли Лбш), *Ма́льом* (Дубечне Ст), *Мальо́нчик* (Четвертня Мн), пор. апелятиви *малеча*, *малішко*, *малю́к* [Грінченко II, с. 401–402].

В активі цього мотиваційного ряду побутують метафоричні антропоніми: *Гно́мик* (Тристеня Рж), *Кита́єць* [Лук’янчук, с. 73], *Кно́пка* (Мельниця Квл), *Кана́рик* (Шклинь Гр) < *кана́рок* 1. ‘птаха’. 2. ‘сорт вівса, що рано дозріває і має дрібне зерно’ [ЕСУМ II, с. 360], *Копе́йка* (Берестяни Квр), *Кача́н* (Положеве Шц), *Маслю́к* (Суськ Квр), *Мендель* (Жорнище Квр) < *мендель* ‘маленький снопик’ [Грінченко II, с. 416], *Метр* (Колки Мн), *Мішка* (Липно Квр), *Муца́й* (59) < можливо, *муц* ‘маленький кінь’ [Грінченко II, с. 128], *Піска́рик* (Гір-

ники Рт), *Чикúшка* (Рівне Лбм) < *чикúшка* ‘пляшка місткістю 0,25 л.’ [Аркушин ІІ, с. 252], *Школя́р* (Надчиці Мл), *Шпúнтік* (Скреготівка Квр), *Шнурóк* (Літогоща Рж), *Япóнка* (Заболоття Рт, Смідин Ст). Зауважимо, що в складі лексем–характеристик цього типу прізвиськ – повністю відсутній прикметник *низький*.

Серед антропонімної бази аналізованого мотиваційного ряду домінують прізвиська *Малій* (60 н. пп.) і фонетичні варіанти *Малі́* || *Малéй* || *Мáлий*. Виявлено жіночу форму *Малá* (Майдан-Липненський Мн), демінутив *Малéсенький* (Торговиця Мл). Побутують також антропоніми, умотивовані значенням ‘манюній’: *Маню́ня* (Домашів Квр), *Маньóха* (Скреготівка Квр), *Маньóнька* (Амбуків В-В), *Маню́ній* (Рудники Мн).

Засвідчено похідні від лексем *куций*, *куц* < діал. *ку́ций* ‘короткий, невеликий’, *куц* ‘малого росту чоловік’ [Аркушин І, с. 273] або *ку́ций* ‘короткий, малого зросту’, ‘короткохвостий, безхвостий’, *ку́чик* ‘поні, кінь малої породи’ [Грінченко ІІ, с. 334]: *Куц* [СППУ ІІ, с. 119] || *Куць* (Липно Квр), *Ку́чик*, *Куца́н*, *Ку́цьо* [СППУ ІІ, с. 120], *Куца́к* (Четвертя Мн), *Куца́к* (Сильне Квр), *Ку́цька* (Острожець Мл). Зауважимо, що прізвисько *Ку́ций* побутує у 35 н. пп. Західного Полісся. Спорадично зафіксовано жіночий антропонім *Куца* (Звірів Квр) і демінутив *Ку́ченький* (Берестяни Квр).

Паралельно функціонують одиниці, похідні від апелятива *короткий*: *Корóтенький*, *Короті́шка*, *Короту́ля* [СППУ ІІ, с. 87], *Коротáч* (Дубечне Ст), *Короту́н* (Ворончин Рж); *Корна́тий* (Волиця К-К) < діал. *корна́тий* ‘короткий’ [Аркушин І, с. 244].

На Західному Поліссі вживані інші діалектизми на означення невисоких людей із виразною метафоризацією: *Бéдрик* (Рогачів Рв) < *бéдрик* ‘сонечко семикрапкове’ [Аркушин І, с. 13]; *Бóблях* (Клубочин Квр) < *бóблях* 1. ‘послід зайців’. 2. ‘послід лісових козуль’ [Аркушин І, с. 24]; *Варабу́х* (Завітне Квр), *Варабéль* (Велимче Рт), *Вóроб* (Гута-Камінська К-К) < *варабу́х* ‘горобець’ [Аркушин І, с. 44]; *Вру́баний* (Залухів Рт), *Кльóцик* (Липно Квр) < *кл'óцик* || *кл'оц* || *клéцок* ‘невелике поліно; відрізаний кусок стовбура дерева’ [Аркушин І, с. 225]; *Курду́пель* (Липно Квр) < *корду́пил'* ‘малого зросту чоловік’ [Аркушин І, с. 242] *Куропáтка* (Берестяни Квр) < *куропа́тка* ‘куріпка’ [Аркушин І, с. 374]; *Никуді́шко* (Бихів Лбш) < *никуді́шин'ій* ‘поганий, непотрібний’ [Аркушин І, с. 108]; *Пуць* (Мельники Шц) < *пуц* ‘ма-

леньке пташеня в пухові, коли ще не вбралося в пір'я' [Аркушин ІІ, с. 108]; *Ціпка* (Цумань Квр), *Цітик*, *Циплюк* [СППУ ІІІ, с. 237–241], *Цьобучка* (Бихів Лбш) < *ц'іпка* 'курча' [Аркушин ІІ, с. 241].

У молодіжній комунікації засвідчено найменування *Кно́пка*, *Шко́льнік* [Лук'янчук, с. 73], *Ліліну́тка* (Затурці Лк, Липно Квр), *Шпіндік* || *Шпéндик* || *Шпіндель* (Забужжя Лбм, Четвертня Мн), пор. жарг. *шпіндик* 'людина малого зросту' [Ставицька, с. 305]. Трапляються розширені прізвиськові структури: *Метр* в *Кéдах* (Рожище Рж), *Метр з Ша́нкою* (Цумань Квр), *Ку́ций Хвіст* (Луків Тр).

У неофіційних антропонімах розгалужено представлена лексика на означення людської повноти та худорлявості. Такі прізвиська чітко диференційовані, локально марковані, ареально варійовані. Усього зафіксовано 478 особових назв. У семантиці цих народно-побутових іменувань виражена опозиція «повний(а)–худий(а)».

ІІІ. Худий || Худа (162 прізвиська). Дуже худих людей на Західному Поліссі характеризують фраземи *Худій*, *йак трас'ця*, *Йак осá перевія́зана* [Мацюк, с. 33]. У семантиці вуличних назв цього мотиваційного ряду можлива градація «худий(а)–дуже худий(а)». Остання мотиваційна ознака в прізвиськах найвиразніша. Такі антропоніми часто реалізують додаткове значення 'високий', що характерно для творення неофіційних антропонімів.

У багатьох населених пунктах побутує прізвисько *Худій* (у говірках *Худи* || *Худій*), відповідної жіночої форми не зафіксовано. У говірці н. п. Забужжя Лбм засвідчений вуличний антропонім *Худі́зний* із яскравою градацією, пор. діал. *худ'ізний* 'дуже худий' [Аркушин ІІ, с. 130]. За лексемами-мотиваторами встановлено побутування спільнокореневих одиниць із формантом *Худ-*: *Худ* [СППУ ІІІ, с. 218], *Худа́к* (Залаззя Лбш), *Ху́дик* (Вільхівка Гр, Хоцунь Лбш). Надзвичайно поширені метафоричні номени, які характеризують низьких осіб: *Гли́ст* (Журавичі Квр), *Вір'о́вка*, *Стручо́к* (Домашів Квр), *Дро́тік* (Малі Дорогостаї Мл), *Комáр* (Гайове Квр), *Коцюба́* (Дубечне Ст), *Піска́р* (Мельниця Квл), *Трі́ска* (Шлапань Лбш), *Тю́лька* (Острожець Мл), *Цвях* (Гайове Квр).

Спорадично функціонують прізвиська-прикметники *Благі́й* (Тур Рт) < діал. *благі́й* 'худий' [Аркушин І, с. 22], *До́хлий* (Залухів Рт) < діал. *до́хлий* 'худий, хворобливий' [Аркушин І, с. 140]; *Пло́ский* (Доросині Рж); *Ча́хлий* [СППУ ІІІ, с. 258] < діал. *ча́хлий* 'негарний, вимучений хворобою' [Аркушин ІІ, с. 247]; *Шті́бний* (Затурці Лк) < *шті́бний* 'зручний у користуванні' [Аркушин ІІ, с. 276]. Лексеми

плоский і *штибний* у прізвиськах ужито з метафоричним підтекстом. Деякі спільнокореневі іменування умотивовані прикметником *сухий* < *сухий* ‘про людину: худорлявий, дохлий’ [Грінченко IV, с. 232]: *Сохатий* (156), *Сохань*, *Сохлий* [СППУ III, с. 97]. В окремих говірках Західного Полісся виявлено прізвиська *Дзяба* (Білашів Квл) < діал. *дз'абел* знев. ‘худий чоловік’ [Аркушин I, с. 130]; *Сусель* (Ветли Лбш) || *Сусел* (Берестяни Квр) < діал. *сусей* ‘худий’ [Аркушин I, с. 130].

Для найменування худих людей на Західному Поліссі використано інші антропоніми виразного метафоричного характеру: *Патічка* (Литовеж Ів) < *патічка* ‘паличка’ [Аркушин II, с. 32]; *Сухостой* (Суськ Квр) < *сухостой* ‘сухе дерево, що стоїть у лісі серед тих, які ростуть’ [Аркушин II, с. 187]; *Шкварка* (Берестяни Квр) < *шкварка* ‘шматок печеного сала’ [Аркушин II, с. 267]. У багатьох н. пп. Поширене прізвисько *Таранька* || *Таранка*, яке характеризує худих місцевих жителюк (Ветли Лбш, Дубечне Ст, Колки Мн, Мельниця Квл, Омельне Квр, Острожець Мл, Рожище Рж). Виявлено також антропонімну конструкцію *Ходячий Ренгэн* (Берестяни Квр).

IV. Повний || повна (316 прізвиськ). Мотиваційні ознаки ‘повний’, ‘з великим животом’ у прізвиськах представлені ад’єктивними *гладкий*, *грубий*, *повний*, *круглий*, *міцний*, *пузатий*, *товстий*, пор. Зафіксовані антропоніми: *Гладкий* (Тур Рт) < *гладкий* ‘повний, товстий’ [Грінченко I, с. 287], *Грубий* (Берестяни Квр) < *грубий* ‘повний’ [Грінченко I, с. 331], пор. польське *gruby*; *Повний* (Журавичі Квр), *Круглий* (Любохини Ст), *Міцний* (Сварицевичі Дбр) < *міцний* ‘кремезний, сильний’ [Грінченко II, с. 434], *Пузатий* (Бережці Лбм), *Товстий* || *Толстий* (Грибовиця Ів, Хочин Дбр). Серед жіночих утворень цього типу засвідчено лише антропоніми *Груба* (Ветли Лбш) і *Товста* [СППУ III, с. 144].

Побутують відприкметникові прізвиська, що мають особливе зневажливе значення: *Жерібний* [СППУ I, с. 358], *Кантовий* (131) < діал. *кантови* ‘такий, що має прямокутну форму’ [Аркушин I, с. 204], *Пішна* (Радовичі Тр), *Тельбатий* (Липно Квр) < *тел'батий* ‘людина з великим животом’ [Аркушин II, с. 195], *Тільний* (Ветли Лбш). У деяких назвах спостережена семантична відмотивація: *Гарбуза* [Лук'янчук, с. 73], *Колобок* (Гороховище Лбм), *Кавун* (Цумань Квр) < *круглий* ‘повний’. Виявлено спільнокореневі одиниці: *гладкий* → *Гладун* (Холоневичі Квр); *грубий* → *Грубас* || *Грубась* [СППУ I, с. 267]; *пузатий* → *Пузак* [СППУ II, с. 444], *Пузер* (Тур Рт); *товстий* → *Товстуха* [СППУ III, с. 144], *Товстун* (Хоцунь Лбш).

На означення повних людей зафіксовано номени, оформлені метафоричними номінаціями: *Бабéра* (Сильне Квр) < *бабéра* ‘товста жінка’ [Аркушин I, с. 4]; *Балда́* (Малі Дорогостаї Мл) < *балда́* ‘неповоротка жінка’ [Грінченко I, с. 124]; *Бамбу́ла* (Озеро Квр), *Бамбу́льчик* (Малі Дорогостаї Мл) < *бамбу́ла* ‘неповороткий’ [Грінченко I, с. 126], ‘тюхтій, нездара’ [Аркушин I, с. 10], спільнокореневі форми *Бамбе́тль* [СППУ I, с. 67], *Бамбо́ша* (Скреготівка Квр), *Бамбу́лій* (Четвертня Мн); *Баня́к* (Торговиця Мл), *Банячо́к* (Озеро Квр) < *бан'а́к* ‘чавунний горщик будь-якої місткості’ [Аркушин I, с. 10]; *Бардади́н* (Піща Шц) < *бардади́м* ‘людина великої комплекції’ [Грінченко I, с. 29]; *Бо́хун* < *бо́хун* ‘паляниця’ [Аркушин I, с. 29]; *Бу́нька* (Задолоття Рт), *Бу́нько* [СППУ I, с. 157] < *бу́н'ка* ‘гличик з вузьким горлом’ [Аркушин I, с. 36]; *Гарма́та* (Воля-Угриська, Володава); *Дзік* (Цумань Квр) < *дзі́к* ‘дикий кабан’ [Аркушин I, с. 36]; *До́да* (Дерно Квр) < *до́да* ‘товста неповоротка жінка’ [Аркушин I, с. 37]; *Каду́шик* (Скреготівка Квр) < *каду́шка* ‘бочка для соління городини’ [Аркушин I, с. 204]; *Ле́ма*, *Ле́мах*, *Лемéха* [СППУ II, с. 132] < *лемéха*, *лемехуватий* ‘неповороткий, повільний’ [Грінченко II, с. 354–355]; *Магу́лка* (Світязь Шц) < *магу́ла* ‘товсте поліно з сучками’ [Аркушин I, с. 300]; *Пукáч* (Омельне Квр) < *пукáтий* ‘випуклий, роздутий’ [Грінченко III, с. 499]; *Тулі́ба* (Липно Квр) < *тулу́ба*, *тулу́бах*, *тулубáха* ‘буряк чи картоплина, у яких середину виїли миші’ [Аркушин II, с. 213]; *Це́бер* (Цумань Квр), *Це́брик* (Четвертня Мн) < *це́бер* ‘невисока посудина з клепок, у якій для домашніх тварин готують їжу’ [Аркушин II, с. 238]; *Шерéпetyнка* (Піща Шц) < *шерéпа* знев. ‘товста неповоротка жінка’ [Аркушин II, с. 262].

Серед прізвиськ аналізованого мотиваційного ряду домінують метафоричні відфаунономени: *Ведмі́дь* (Надчиці Мл), *Кабáн* (Рудники Мн), *Кобі́ла* (Берестяни Квр), *Ма́мунт* (Тихотин Рж), *Слон* (Шлапань Лбш), *Тюле́нь* (Буцин Ст). Лексеми в основах продемонстрованих прізвиськ із негативним маркуванням уживані також як молодіжні сленгізми, пор. *кабан* ‘товста людина’ [ССУС, с. 153], *кобі́ла* знев. ‘дівчина, жінка’ [Ставицька, с. 178]. Очевидно, оказіоналізмом виступає прізвисько *Кобі́л* (Кримне Ст).

У реєстрі найменувань цього типу представлено назви на позначення кулінарних реалій, що відображають вторинну номінацію: *Бе́цик* (Мельниця Квл) < *бец* ‘дерун’ [Аркушин I, с. 16], *Бу́лочка* (Липно Квр), *Варе́ник*, *Ковба́ска* (Берестяни Квр), *Пампу́шка* (Жу-

равичі Квр) і похідні *Пампуші́евич*, *Пампу́ха* [СППУ II, с. 350], *Пільме́нь* (Четвертня Мн), *По́нчик* (Суськ Квр), *Са́ло* (Тур Рт).

У багатьох населених пунктах повних жінок охарактеризовано прізвиськом *Бочка* [СППУ I, с. 137] < *бо́чка* 1. ‘дерев’яна посудина з клепок для зберігання зерна чи муки’. 2. перен. ‘товста людина’ [Аркушин I, с. 29–30]; сленгове *бочка* ‘дуже товста людина’ [ССУС, с. 66]. Зафіксовано спільнокореневі специфічні чоловічі утворення: *Бо́чик*, *Бо́чиль* [СППУ I, с. 137]. Функціонують також діалектні прізвиськові демінутиви *Бо́чичка*, *Бо́денька* (Сильне Квр) < *бо́дн'а* ‘бочка’ [Аркушин I, с. 25], *Бочо́нок* (Клубочин Квр) < *бочо́нок* ‘зменш. до бочка’ [Аркушин I, с. 30]. Для номінації повної людини використано словосполучення *Бо́чка з Ду́стом* (Чорниж Мн). Поряд із деякими неофіційними антропонімами зафіксовано додаткові окреслення, що свідчать про особливу увагу респондентів до таких прізвиськ: *Мётрик* (Нова Вижва Ст): / *шо вздовж* / *шо впо́перек* //.

Часто в неофіційних іменуваннях-характеристиках повноти людини, відображено лише вказівку на окремі частини її тіла, пор.: *Брю́ха* (Гайове Квр), холмське *Бру́халь* [Осташ, с. 171] < *брю́хо* ‘живіт, черево, пузо’ [ЕСУМ I, с. 271]; *Груді́й* (Гута Рт) < *грудáй* ‘той, хто має великі груди’ [ЕСУМ I, с. 602]; *Животéнко* (Велимче Рт); *Пу́зо* (Берестяни Квр), *Пу́зик* (Журавичі Квр); *Тельб́ій*, *Тельбо* [СППУ III, с. 133], *Тельба́ч* (Липно Квр) < діал. *тел'бо* 1. ‘великий живіт’, 2. ‘людина з великим животом’ [Аркушин II, с. 195], *Черевко́*, *Черевéнко* (Велимче Рт) < *черево* ‘живіт’ [Грінченко IV, с. 455], діал. *черевáтий* ‘який має великого живота’ [Аркушин II, с. 249]. У місцевому мовленні побутують і словосполучення *Гром Ба́ба* (Холопичі Лк), *Салцісо́н Кубáсович* (Зубильне Лк).

Серед іменувань із докладною вказівкою-характеристикою зовнішнього вигляду носіїв засвідчені прізвиська-антитези, які, порівняно зі звичайними неофіційними назвами, мають вищий ступінь дошкульності й насмішки, вони особливо образливі, пор. у говірці с. Берестяни Квр *Здорові́ло* ‘низький худорлявий’, *Коро́ткий* ‘високий’, *Маню́ня* ‘повна’.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Аналіз прізвиськ за особливостями структури тіла людини дає підставу стверджувати, що організація мікрогрупи цих антропонімів виражена через: 1) протиставлення нейтральних і маркованих назв (*Худі́й* – *Худі́зний*); 2) поєднання прямих і метафоричних номінацій (*То́встий* –

Колобо́к, Каву́н); 3) взаємодію літературної лексики з діалектною й жаргонно-сленговою (*Півний – Канто́вий, Тельба́тий – Гром Ба́ба*); 4) поєднання синонімічних одиниць (*Пу́зо – Тельбо – Черевко́*). Спостережено, що метафоричні прізвиська з непрямою номінацією постали на основі асоціативного зв'язку між іменованим денотатом і внутрішньою формою метафоризованої лексеми, пор. *Тічка* 'висока', *Ціркуль* 'худий', *Колобо́к*, *Слон* 'повний'.

Список скорочень

В-В – Володимир-Волинський	Лк – Локачинський
Вл – Володимирецький	Лц – Луцький
Гр – Горохівський	Мл – Млинівський
Дбр – Дубровицький	Мн – Маневицький
Ів – Іваничівський	Рв – Рівненський
Квл – Ковельський	Рж – Рожищенський
Квр – Ківерцівський	Рт – Ратнівський
К-К – Камінь-Каширський	Ст – Старовижівський
Лбм – Любомльський	Тр – Турійський
Лбш – Любешівський	Шц – Шацький

Список використаних джерел

1. Аркушин – Аркушин Г. Л. Словник західнополіських говірок : у 2-х т. / Григорій Львович Аркушин. – Луцьк : РВВ «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2000.
2. Грінченко – Словарь української мови / [упоряд. з дод. влас. м-лу Б. Д. Грінченко]. – К. : Вид-во АН УСРС, 1907–1909. – Т. I–IV.
3. ЕСУМ – Етимологічний словник української мови : в 7 т. / за ред. О. С. Мельничука. – К. : Наук. думка, 1982–2003. – Т. 1–4.
4. Жайворонок – Жайворонок В. В. Знаки української етнокультури : словник-довідник / В. В. Жайворонок. – К. : Довіра, 2006. – 703 с.
5. Лук'янчук – Лук'янчук Р. Прізвисько – атрибут ментальності народу / Р. Лук'янчук // Етнокультура Волинського Полісся та чорнобильська трагедія.– Рівне : [б. в.], 1998. – Вип. III. – С. 67–75.
6. Мацюк – Мацюк З. С. Із народу не викинеш : діалектний слов. фразеологізмів / З. С. Мацюк. – Луцьк : РВВ «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2006. – 136 с.
7. Осташ – Осташ Н. Л. Холмські вуличні прізвиська: минуле і сучасне / Н. Л. Осташ // Діалектологічні студії. 8 : Говори південно-західного наріччя / [відп. ред. П. Гриценко, Н. Хобзей]. – Л. : Ін-т українознав. ім. І. Крип'якевича НАН України, 2009. – С. 159–173.
8. ССУС – Словник сучасного українського сленгу / [упоряд. Т. М. Кондратюк]. – Х. : Фоліо, 2006. – 350 с.

9. СППУ – Словник прізвицьк північно-західної України : у 3-х т. [упоряд. Г. Л. Аркушин]. – Луцьк : РВВ «Вежа» Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2009.
10. Ставицька – Ставицька Л. Український жаргон : словник / Леся Ставицька. – К. : Критика, 2005. – 496 с.

Список використаної літератури

1. Антонюк О. В. Лексико-семантична група прізвицьк за фізичними ознаками людини (на матеріалі антропонімії Донецької області) / О. В. Антонюк // Вісн. Донец. ун-ту : Сер. Б. (Гуманітарні науки). – 1999. – № 2. – С. 104–107.
2. Вербовецька О. С. Індивідуальні прізвицька Тернопільщини, мотивовані назвами тварин / О. С. Вербовецька // Наук. вісн. Чернів. ун-ту : зб. наук. пр. (Слов'янська філологія). – Чернівці : Рута 2007. – Вип. 354–355. – С. 114–118.
3. Ліщинська Г. Д. Лексико-семантичне поле «Характеристика людини за її зовнішнім виглядом» (на матеріалі прізвицьк Івано-Франківської області) / Г. Ліщинська // Наук. зап. Вінниц. держ. пед. ун-ту імені М. Коцюбинського. Сер. Філологія : збірник / МОН України, Вінниц. держ. пед. ун-т ім. М. Коцюбинського ; редкол. Н. Л. Іваницька (гол. ред.) [та ін.]. – Вінниця : [б. в.], 2009. – Вип. 11. – С. 158–163.
4. Наливайко М. Я. До питання про прізвицька за фізичними ознаками носія / М. Я. Наливайко // Студії з ономастики та етимології 2004 / НАН України, Ін-т укр. мови ; редкол. : В. П. Шульгач (відп. ред.) [та ін.] («Бібліотека укр. ономастики»). – К. : [б. в.], – С. 123–125.
5. Никулина З. П. Из наблюдений над группой прозвищ по внешнему признаку / З. П. Никулина // Имя нарицательное и собственное. – М. : Наука, 1978. – С. 173–179.
6. Чучка П. П. Антропонімія Закарпаття : монографія / Павло Павлович Чучка. – К. : Папірус, 2008. – 672 с.
7. Ястребов В. Малорусские прозвища Херсонской губернии : этнографический очерк / В. Ястребов. – Одесса, 1893. – 17 с.

УДК 372.81

Оксана Щерба

МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ В ПІДГОТОВЦІ ВІЙСЬКОВОГО ФАХІВЦЯ

У статті розкрито сутність поняття «міжкультурна комунікація», висвітлено роль міжкультурної комунікації в підготовці майбутніх офіцерів, визначено